

OKUL DIŞI ÖĞRENME ORTAMLARI ORTAOKUL SOSYAL BİLGİLER DERSİ MUKAYESE

Ders: Sosyal Bilgiler

Sınıf: 5. Sınıf

Süre: 2 Ders Saati

Okul Dışı Öğrenme Ortamı: Selçuklu veya Osmanlı Kervansarayı (Örn. Silahtar Mustafa Paőa Kervansarayı, Rüstem Paőa Hanı, Sultan Hanı)

Mekân Kategorisi: Tarihî Mekân

Disiplinler Arası İlişkiler: Görsel Sanatlar, Türkçe

Anahtar Kavramlar: Kervansaray, han, ticaret yolları, güvenlik, misafirperverlik, mimari, kültür, vakıf sistemi, Avrupa'daki hanlar, Çin posta istasyonları (yizhan)

Öğrenme Çıktıları ve Süreç Bileşenleri

SB.5.3.2. Anadolu'da ilk yerleşimleri kuran toplumların sosyal hayatlarına yönelik bakış açısı geliştirebilme

- Anadolu'da kurulmuş ilk yerleşmelerdeki toplumların sosyal hayatlarına ilişkin kaynakları inceler.
- Anadolu'da kurulmuş ilk yerleşimlerin özelliklerine ilişkin kaynaklardan edindiği bilgileri ifade eder.
- Anadolu'da kurulmuş ilk yerleşmelerdeki toplumların sosyal hayat unsurlarını günümüzdeki sosyal hayat unsurları ile karşılaştırır.
- Anadolu'da kurulmuş ilk yerleşmelerdeki toplumların sosyal hayatlarını dönemin koşullarını göz önünde bulundurarak açıklar.
- Anadolu'da kurulan ilk yerleşmelerdeki toplumların sosyal hayatlarına yönelik çıkarımda bulunur.
- Çıkarımlarına dayanarak Anadolu'da kurulmuş ilk yerleşmelerde yaşayan toplumların sosyal hayatları ile ilgili bakış açısını kendi ifadeleriyle yansıtır.

Hazırlık Aşaması

- Öğretmen Ek-1’de verilen “Kervansaray Gözlem Formu”, Ek-3’de verilen karşılaştırma tablosu çalışma kâğıdı ve Ek-4’te verilen karşılaştırma tablosu çalışma kâğıdının çıktısını öğrenci sayısı kadar alır.
- Öğretmen Ek-2’de verilen kervansaray / Avrupa’daki Hanlar / Çin Posta İstasyonu iç ve dış görsellerinden oluşan bir sunum hazırlar.
- Öğretmen, gezi öncesinde sınıf içinde hazırlık çalışmaları yaparak öğrencilerin ön bilgilerini oluşturur ve konuyu tekrar ederek okul dışı öğrenme ortamında yürütülecek etkinliklere hazır hâle gelmelerini sağlar.
- Aşağıdaki sorularla öğrencileri düşünmeye yönlendirir ve her bir öğrenciden cevap vermesini ister.
 - ❖ Sizce eski zamanlarda yolculuk yapan birinin en önemli ihtiyaçları nelerdi?
 - ❖ Güvenlik, konaklama, alışveriş gibi ihtiyaçlara bugünün otelleri ve tesisleri nasıl çözümler sunuyor?
 - ❖ Dünyada yolculuk yapan insanlar bu ihtiyaçları nasıl karşılıyor olabilir?
- Aşağıdaki sorular ile öğrenme çıktılarının günlük hayat ile bağlantı kurulması sağlanır.
 - ❖ Bugün bir yolculuk yaptığınızda nerelerde konaklıyorsunuz?
 - ❖ Bir mekânın mimarisi size sunduğu hizmetleri nasıl hissettiriyor? (örn. odalar, kapalı alan, güvenlik unsurları)
 - ❖ Yolcuların ihtiyaçlarını karşılamak devletlerin sorumluluğunda olsaydı neler değişirdi?
- Öğretmen, Ek-2’yi (Kervansaray / Avrupa’daki Hanlar / Çin Posta İstasyonu iç ve dış görselleri) etkileşimli tahtaya yansıtarak öğrencilerle üç yapıyı karşılaştırmalı olarak inceler.
- Öğrencilere kervansaray ve hanların neden sadece bir konaklama yeri değil, aynı zamanda kendi dönemi için çok ileri bir sistem olduğu açıklanır. Öğretim sürecinde aşağıdaki bilgilerden faydalanılabilir:

1. Ücretsiz Konaklama ve Güvenlik:

Kervansaraylara gelen bir yolcu üç gün boyunca ücretsiz kalabiliyordu. Hem kendisi hem de hayvanları korunuyordu. Bu uygulama, diğer yapılarda yoktu; orada herkes ücret öderdi ve güvenlik garanti değildi.

2. Hizmet Birimleri:

Medeniyetimizin misafirperverlik ve merhamet değerlerinin somut birer nişanesi olan kervansaray ve hanlar; bünyesindeki mescit, hamam ve aşevi gibi alanlarla yolcuların barınma gereksiniminin yanı sıra maddi ve manevi

ihtiyaçlarını da karşılayan, hatta hayvanların bakımını dahi gözeten bütüncül bir hizmet anlayışıyla inşa edilmiştir.

3. Güçlü Mimari:

Dış duvarların kalınlığına dikkat ettiniz mi? Kervansaraylar bir kale gibi tasarlandı. Çünkü hem insanları hem de ticaret mallarını korumak gerekiyordu.

4. Vakıf Sistemi – Sosyal Devlet:

Bu hizmetlerin çoğu devletin desteklediği vakıflar tarafından karşılanıyordu. Yani parasız ama düzenli bir sistemdi. Avrupa’da veya Çin’de bu ölçek yoktu.

5. Eřitlik:

Burada yolcunun kimlięi, dini, ülkesi önemli değildi. Bu anlayıř çok uluslu ticareti güçlendirdi.

6. Avlulu Planın Üstünlüęü:

Yazın avluda, kışın kapalı bölümde konaklanıyordu. Bu iklim koşullarına uygun bir çözümdü.

7. Askerî ve Sosyal İşlev:

Kervansaraylar bir anlamda karakol gibiydi. Güvenlik sağlıyor, haberleşmeye katkı veriyor, hem de toplumu ayakta tutan sosyal bir görev üstleniyordu.

Kervansaraylar sadece bir otel değil; güvenlik, temizlik, ibadet, sosyal dayanışma ve ticareti aynı çatı altında birleştiren çok gelişmiş yapılarıdı. Bu yönüyle Avrupa’daki hanlara ve Çin posta istasyonlarına kıyasla daha kapsamlı bir hizmet modeli sunuyorlardı.

Etkinlik Uygulama Aşaması

- Öğrencilerin kervansaraya ya da hanın bulunduğu alana öğretmenin rehberliğinde sessiz ve düzenli bir şekilde girmeleri sağlanır. Kısa bir süre mekânın genel görünümü (dış duvarlar, giriş kapısı, avlu) birlikte gözlemlenir. Öğrencilere tarihî yapıların korunması gerektiği, eşyalara ve duvarlara dokunmamaları, koşmamaları gibi mekân kuralları hatırlatılır.
- Öğrencilere Ek-3 belgesi dağıtılır. Sınıf ortamında aktarılan bilgiler doğrultusunda belge doldurulurken öğrencilere aşağıdaki sorularla rehberlik yapılır.
 - “Güvenlik tedbirleri üç oluşumda nasıldı?”
 - “Yemek ve temizlik hizmeti hangi yapılarda mevcuttu?”
 - “Malları korumak için hangi yapı daha uygun? Neden?”
 - “Üç gün ücretsiz kalma uygulaması hangi toplumda vardı? Bu size ne düşündürüyor?”
- Öğretmen, öğrencileri avluda yarım daire olacak şekilde toplar. Öğrencilere yapının adını ve dönemini söyleyerek “Bu yapı sizce geçmişte ne amaçla kullanılmış olabilir?” sorusu yöneltilir. Gelen cevaplar alınır ve öğrencilerin tahminleri dinlenir.
- Daha sonra öğretmen, kervansaray/hanın temel işlevlerini kısaca açıklar:
 - Yolculuk yapanların konaklaması,
 - Ticaret mallarının korunması,
 - İnsanların ve hayvanların dinlenmesi,
 - İbadet ve yemek gibi ihtiyaçların karşılanması.
- Ardından öğrenciler 3–4 kişilik gruplara ayrılır. Her gruba “Kervansaray Gözlem Formu” (Ek-1) dağıtılır. Gruplardan, öğretmen tarafından belirlenen noktalara sırayla giderek aşağıdaki bölümleri gözlemlemeleri ve forma not almaları istenir:
 - Giriş kapısı ve duvarlar
 - Avlu
 - Odalar
 - Ahır veya depo bölümleri
 - Mescit ya da ibadet alanı (varsa)
 - Su ve ısıtma ile ilgili kısımlar (çeşme, ocak vb.)
- Öğrencilerden her bölüm için “Bu kısım hangi ihtiyaca hizmet ediyor olabilir?” sorusuna cevap yazmaları istenir. Öğretmen gruplar arasında dolaşarak gerekli yönlendirmeleri yapar, anlamadıkları kavramları (avluda, mescit, ahır vb.) açıklar.
- Gözlem tamamlandıktan sonra öğrencilerin tekrar avluda toplanmaları sağlanır. Her gruptan bir sözcü seçilir. Grupların sözcülerine, gözlem formunda dikkat çektikleri bir bölümü ve o bölümün hangi ihtiyacı karşıladığını sınıfla paylaşmaları için söz verilir. Öğretmen, paylaşımlar

sırasında “Bu bölüm olmasaydı tüccarlar ne gibi sorunlar yaşayabilirdi?” gibi sorular yöneltir.

- Ardından öğretmen, Avrupa’daki hanlar ve Çin’deki posta istasyonlarına ait birer görsel (Ek-2) gösterir ve öğrencilere;
 - “Bu yapılarda kervansarayda gördüğünüz hangi bölümler var, hangileri yok?”
 - “Sizce hangi yapıda yolcular kendini daha güvende hisseder?”

gibi sorular yöneltir. Öğrencilerden kendi kervansaray gözlemleriyle görselleri karşılaştırmaları istenir.

- Her gruba bir karşılaştırma tablosu (Ek-4) verilir. Gruplardan tablodaki başlıkların altına “Kervansaray/Han”, “Avrupa’daki Hanlar” ve “Çin Posta İstasyonu” için kısaca özellikler yazmaları ve yönergelerin uygulanması istenir.

Kapanış

Karşılaştırma çalışması tamamlandıktan sonra her grup, “Ben Orta Çağ’da yolculuk yapan bir tüccar olsaydım, hangi yapıda konaklamak isterdim? Neden?” sorusuna grup adına kısa bir paragraf yazar. Gruplar yazdıkları paragrafı sınıfla paylaşır.

KERVANSARAY GÖZLEM FORMU

Gözlem Yaptığım Alanın Adı	Bu Bölümde Neler Görüyorum	Bu Bölüm Hangi İhtiyacı Karşılıyor (Güvenlik/Konaklama/İbadet Ticaret/Depolama/Hayvan bakım ve dinlenme/Temizlik/Isınma)
Giriş kapısı		
Avlu		
Odalar		
Ahır-Depo		
Mescit		

Selçuklu - Osmanlı Dönemi Kervansaray/Han

Kervansaray
Dış Görünüş

(Kapı, duvar,
genel
cephe)

Kervansaray
İç Avlu

Avrupa Orta Çağ Hanı

Avrupa'daki
Hanlar

Dış Görünüş

Avrupa'daki
Hanlar

İç Düzeni

Çin Posta İstasyonu (Yizhan / Post Station)

Çin Posta
İstasyonu

Dış Görünüş

Çin Posta
İstasyonu

İç Plan

Ek-3

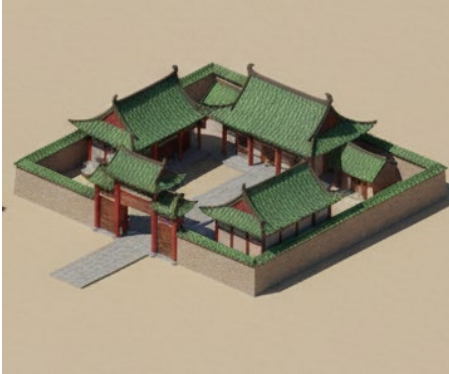
Aşağıdaki tabloyu grup arkadaşlarınızla birlikte doldurunuz. Her sütuna, ilgili yapının bu ihtiyaca nasıl çözüm sunduğunu kısaca yazınız.

Kategori	Selçuklu – Osmanlı Kervansarayı / Hanı	Avrupa’daki Orta Çağ Hanı	Çin Posta İstasyonu (Yizhan)
Güvenlik			
Konaklama			
Ticaret / Malların Korunması			
Sosyal Hizmetler (yemek, ibadet, tamir, bakım vb.)			

Ek-4

	Adı:
	Güvenlik:
	Konaklama:
	Ticaret / Malların Korunması:
	Sosyal Hizmetler (yemek, ibadet, tamir, bakım vb.)

	Adı:
	Güvenlik:
	Konaklama:
	Ticaret / Malların Korunması:
	Sosyal Hizmetler (yemek, ibadet, tamir, bakım vb.)

	Adı:
	Güvenlik:
	Konaklama:
	Ticaret / Malların Korunması:
	Sosyal Hizmetler (yemek, ibadet, tamir, bakım vb.)